

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Juris Canonici Theoria Et Praxis, Ad Forum Tam
Sacramentale quàm contentiosum, tum Ecclesiasticum,
tum Seculare**

Cabassut, Jean

Lugduni, 1698

XV. Quibus ex causis oriatur restituendi obligatio: & de acceptis ob turpem
causam: & de impediante alterius bonum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62355)

certus de sua gratia, quo casu non posset ullatenus transferre beneficium Missæ, quod jam fuisset in seipso extinctum, & cujus esset prorogus incapax: tum quia ignoratur, an specialis valor pertinet ad Sacerdotem, sit æqualis medio valori qui debetur tradenti Missæ stipendium, quod cum sit certum, non potest rependi fructu ac valore incerto.

CAPUT XV.

*Quibus ex causis oriatur restituendi obligatio; & de acceptis ob turpem causam: & de impedi-
diente aliterius bonum.*

I. T autem restitutionum materiam ab ipsis fontibus ac principiis repetamus, sciendum in primis quid sit restitutio, Ita sic defini potest: *Restitutio est actus justitiæ commutativæ quo cuique redditur quod indebitè amiserat.* Dixi, *actus justitiæ commutativæ*, quia non obligatur homo ad restitutionem ex defectu charitatis, ut si eleemosynam pauperi non erogaverit; neque ex defectu contra legalem justitiam, ut si merces prohibitas vendiderit justo pretio; neque contra distributivam, ut si in aliquo officio distribuendo minus dignum digniori præulerit, dummodo id non fiat in alienum detrimentum: sed requiritur ad restitutionem obligatio ex debito commutativæ justitiæ orta. Dixi autem in definitione, *quo cuique redditur quod indebitè amiserat*, non autem, ut quidam definiunt, *quod ab eo ablatum fuerat*, ut comprehendam etiam restitutionem rei sine injuria acceptæ, ut si casu rem alienam, quam alius amiserat, alicubi à me inventam domino restituam; aut si hæres rem olim apud defunctum depositam, vel commodatam domino restituat.

I I. Restituendi obligatio ex quatuor causis exoriri potest, Primum ex re aliena non injustè accepta, ut in duobus exemplis paulò ante relatis. Secundò ex re aliena injustè accepta, vel læsa, ut in furto & quovis damno injustè illato. Tertio ex conventionione mutua, ut fit in obligationibus quas pariunt emptio venditio, locatio conductio, emphyteusis, societas, mutuum, & alii contractus. Quartam his adjungo causam, quam Theologi & Summistæ hactenus omiserunt, sed Jurisperiti non omiserunt: est autem ea obligatio quæ dicitur in Jure quasi ex contractu, ut contingit in eo cujus absentis gratiâ aliquis sine ullo mandato negotia utiliter gerens aliquid pretio æstimabile de suo impendit, cujus ei debetur restitutio: & similiter.

similiter in tutore qui suis impensis negotia pupilli sui ex bona fide gessit, §. *Igitur*, & §. *Tutores*, Instit. de obligat. quæ quasi ex contractu nasc. horum enim debetur iis restitutio. Nullatenus verò hîc adjungo restitutiones quæ in Jure dicuntur ex quasi delicto. Cum enim istæ oriuntur aliquando ex imprudentia aut ignorantia culpabili, & aliquando ex facto alterius sine culpa domini; si culpa talis intervenerit, ut inde Jus divinum obliget ad reparationem damni, hæc obligatio pertinet ad secundam præfatam speciem, quam diximus damnium injustè illatum: si autem nulla talis intervenerit culpa, obligatio illa reparandi aut restituendi non adstringit nisi post sententiam Judicis.

III. Operæpretium hîc erit summam persequi expressas in Jure Civili conditionum, hoc est repetitionum rei cujuscumque debita species. Istæ porrò recensentur. 1. *Condictio certi*, quâ mutuum repetitur, de qua superius egi, & pro qua tituli sunt D. de rebus creditis, & si certum petatur: & C. de rebus creditis, & si cert. pet. 2. Alia est *condictio indebiti*, quando aliquid ex errore solutum fuit, quod minimè debebatur, de qua tit. D. & C. de condic. indebiti. 3. Alia est *condictio causâ datâ causâ non sequutâ*, cui locus est ubi causa ex utraque parte honesta erat, ut datum ob futurum matrimonium, quod tamen non est subsequutum; aut si tibi dedi ut mea negotia Romæ gereres, nec tamen gessisti. De hac sunt tituli D. de condic. causâ dat. causâ non sequutâ, & C. de condic. ob caus. datorum. 4. Alia est *condictio ob turpem causam*, de qua tituli D. & C. de condic. ob turp. causam. In Jure Civili Romano circa conditionem istam à veteribus tum Jurisconsultis, quorum in Pandectis responsa continentur; tum Imperatoribus, quorum leges habentur in Codice, constanter decernitur distinguendum sic esse, ut spectandum sit, utrum turpitudinis ex parte solius dantis, vel ex parte solius accipientis, vel ex parte dantis simul & accipientis. Si ex parte solius accipientis versetur turpitudinis, rem datam condici posse. Si ex parte dantis solius, aut ex parte dantis simul & accipientis, nullum esse conditioni locum, l. 1. & 2. de condic. ob turp. causam. Turpitudinis ex parte solius dantis exemplum referunt: Si tibi dedero ne mihi injuriam facias, ne res meas rapias, ne me injustâ sententiâ opprimas, l. *Idem si ob stuprum*, D. eod. aut si furi dederim ut rem mihi furto ablatam restituat, l. *Ob restituenda*, C. eod. si Officialis prætextu publici sui officii per peculatum aliquid receperit, aut per concussionem, ut reddat, aut ne quid hujusmodi recipiat, l. *Quod evitandi*, C. eod. Turpitudinis verò ex parte solius accipientis exemplum refertur, si quid pro libidine datum fuerit meretrici: licet enim, ut ait lex *Idem si ob stuprum*, D. eod. turpiter faciat quod sit meretrix, non tamen turpiter accipit tanquam meretrix; ideoque eadem lex negat hoc datum posse repeti. Ista tamen discriminis ratio non videtur plene satisfacere; dare enim & accipere ob malum finem, æqualem habent turpitudinem, atque ita necesse est meretri-

cem turpiter ob peccatum accipere, sicut turpiter ob idem peccatum ei datur. * Consentit tamen D. Thomas licere meretrici turpitudinis suæ pretium sibi retinere, 2. 2. quæst. 32, art. 7. in corp. & quæst. 62, art. 5. ad 2. Sed aliam solidiorem rationem proferunt Theologi, cur meretrix possit retinere pretium suæ turpitudinis: tum quia etsi contra virtutem charitatis & castitatis peccaverit, non tamen contra justitiam commutativam, quæ sola obligat ad restituendum: tum quia non tam illa criminis sui mercedem accepit, quam legum munus ob illam qualemcumque utilitatem, quam infamis illa professio certis locis afferre dicitur, homines à majoribus criminibus avertendo. *Tolle enim meretrices de rebus humanis*, inquit Augustinus, *impleveris omnia libidinibus*. Quod tamen etiam quoad meretrices nolum certò definire; cum id noverim apud ipsos Casuistas esse controversum. De adulterio enim, & aliis hujusmodi flagitiis, quæ cum injustitia admittuntur, ne quidem dubitare velim, quin acceptum pro illis pretium restitui debeat. Exemplum denique mutæ turpitudinis in dante simul & accipiente, in quibus lex negat actionem repetendi, aut nondum solummodo exigendi, ita ut ejus prævaleat conditio qui possidet, ponitur in pecunia vel data, vel promissa judicij hoc fine, ut injustam sententiam ferat, l. *Ubi*, C. cod. & in eo quod datum, promissumve marito fuerit, lenocinii uxoris causâ, ut nec per maritum exigi, neque si ei solutum fuerit, per alium condici possit, l. *Mercalem*, C. cod. Nam in causa turpitudinis ex utraque parte meliorem esse possidentis conditionem declarant dicta lex *Mercalem*, & lex *Si ob turpem*, D. cod.

IV. Prædicta conditionum, seu repetitionum jura cum obligatione restituendi, etiam extra repetitionem & judicium, ex sola conscientie obligatione admittunt & approbant Theologi & Summistæ. Sanè si jus ipsius naturæ spectetur, sicut pro ullo opere quod in se peccatum est nihil potest dari, vel accipi, & si quid datum sit ante malum opus, sit omnino restituendum, quia includit promissionem committendi peccati à quo proflus abstinendum est: ita postquam completum fuit opus malum, pro quo adimplendo, vel adimpleto datum aliquid fuerat, is qui accepit non tenetur restituere. Ita docet Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 32, art. 7. in corpore, & quæst. 62, art. 5. ad 2. his verbis: *Potest retineri id quod propter opus malum est acceptum*. Licet enim opus malum, quatenus tale, non sit æstimabile, at tamen quatenus est uni alicui delectabile, vel utile, aut alteri incommo- dum, aut laboriosum, aut periculosum, est pretio æstimabile. Ex hac Sancti Thomæ conclusione Soto lib. 4. de justit. quæst. 7. artic. 1. ad 2. excipit id quod acceptum fuit propter opus turpe, quod sit directè virtuti justitiæ oppositum. Sed inde sequeretur, militem qui pro injusto bello stipendia accepit & militavit, teneri restituere stipendia; & eum qui similiter pretium accepit pro fabricandis armis, aut pro subministrando com-
munitati ad bellum injustum, teneri post talè ministerium restituere pre-

rium acceptum; aliaque sequerentur plurima quæ absurditatem præ ferunt.

V. Alii, ut Caietanus & Covarruvias, hanc limitant conclusionem in solo iudice qui pretium accepit ad injustam ferendam sententiam; & pro ratione verbis innituntur Sancti Augustini epist. 54. ad Macedonium: *Sceleratius accipitur pecunia pro sententia injusta quam pro sententia justa; pro testimonio falso, quam pro testimonio vero.* Atqui pecunia accepta pro sententia justa restituenda est, ut omnes affirmant, & hoc ipsum statuitur in l. *Idem si obstuprum*, D. de condict. ob turp. caus. & l. *Quod evitandi*, C. eod. Primò namque fit transgressio æqualitatis, si pro re absolurè debita ex iustitia pecunia exigatur. Secundò, quia id quod datur pro obtinenda iustitia aut vitanda injuria, non est censendum sponte dari, sed coactè ex injuriæ metu. Igitur non est restringenda restituendi rem malè acceptam obligatio ad solum Judicem qui accepit ad ferendam injustum iudicium: quinimò multò major inest restituendæ obligatio in Iudice qui accepit ad justè judicandum, quia sic accipiens gravem danti injuriam facit, & ideo magis obligatur ad ei restituendum pretium iudicii quod ei gratis, & ex officio debebat. Sanè Judex utroque casu, sive accepit ob justam, sive ob injustam ferendam sententiam, reus est gravis injustitiæ: atque ad officium Confessarii spectat illum restitutioni rei injustè acceptæ adigere, scilicet Parti quæ dedit ad justam obtinendam sententiam, quæ quidem gratis & sine pretio debebatur: sed ubi pretio accepto Judex injustè iudicasset, compellendus erit pretium acceptum rependere, non illi qui turpiter dedit, quique rem obtinuit secundam illicitam conventionem, sed pauperibus. Iniquum est enim si is cui ex officio incumbit jus dicere, nequitia suæ pretio perfruatur: & Justinianus auth. *Novo jure*, C. de poena Jud. qui malè judic. Judicem pretio utcumque corruptum damnari jubet triplici restitutione.

VI. Nec verò in sola injuriosa circa rem alienam actione, aut in alienæ rei injusta detentione, sed etiam in injusta boni alicujus alteri obventuri impeditio versatur obligatio restituendi. Tres autem requiruntur simul conditiones, ut alterius bonum impediens teneatur restituere, ita ut una & altera earum non sufficiat ad obligationem restituendi. Prima est, ut sic impeditus potuisset rem obtinere, nisi hoc impedimentum obstiisset; non enim est verè ac propriè impedimentum, nisi cum aliàs res ipsa obventura fuisset, nisi obstiisset oppositum impedimentum. Secunda conditio est, ut impeditus potuisset justè rem consequi; si enim justè rem obtinere non poterat, is qui impediverit non tenetur restituere, cum non abstulerit jus alterius: ut si indignus, & planè incapax fuerit à consequitione Beneficii, vel officii impeditus, tamen qui impedivit motus fuerit ex odio, aut alio pravo affectu, nec ullatenus ex affectu justitiæ: hoc enim malo affectu impediens peccat quidem contra charitatem, sed non peccat

contra

contra justitiam, Tertia denique conditio requisita est, ut impediverit per dolum, & fraudem aut mendacium, aliamve quamlibet actionem justitiae oppositam, qualis est calumnia, detentio personae ne compareat, litterarum illius interceptio, ne rem speratam prosequi possit, aut etiam vis illata, aut minarum intentatio in eum qui erat illud bonum collaturus. At vero sola preces, blanditiae & pollicitationes non injustae minime sufficient ut quis restituere teneatur, quia hominem adhuc in sua libertate relinquunt. Quâ ratione restituendi nulla inest obligatio in eo qui precibus, blandisque officiis, aut frequenti adhortatione citra vim ac mendacium mentem alicujus averit ab instituendo illum heredem quem prius intendebat, aut à relinquendo legato, vel donatione faciendâ. Eademque locum habent in electione, praesentatione, vel collatione Beneficii Ecclesiastici.

VII. Porro inter exempla injustae impeditiois ex qua exurgat obligatio restituendi, Toletus lib. 5. cap. 19. num. 4. istud allegat, si quis Episcopum volentem certae personae conferre Beneficium, à proposito diverterit detegendo ei crimen verum, sed omnino occultum ejus cui erat collaturus. Sed melius docet Lessius cap. 12. dub. 18. num. 24. neque peccasse contra justitiam, neque teneri restituere, aut satisfacere illum qui collatorem beneficii, vel Officii diverterit per privatam admonitionem criminis occulti, quia jus est in hujusmodi patefacere privatim illi cujus interest ea quae hominem minus idoneum, aut minus fidelem ostendant ad id munus, vel officium, vel collationem minus decoram reddunt. Unde etiam solent occultae informationes à sanctioribus & sapientioribus fieri.

VIII. Itaque ubicumque penè certam alioqui boni alicujus consequutionem aliquis frustraverit impediendo, puta quum impeditus jus habeat in re, vel ad rem per justam promissionem, stipulationem, aliumve contractum, aut per electionem, praesentationem, expectativam, coadjutoriam, regressum, aliumve titulum per quem datur actio ad rem petendam; in his casibus quanvis impediens nullam vim aut fraudem adhibuerit, sed solas preces & suasiones, si justa non fuerit causa jus illud in rem acquisitum impediendi, tenetur impediens ad istius damni reparationem, quia hoc ipso peccavit contra justitiam, quod jus alteri jam acquisitum sine legitima causa frustraverit. Lessius num. 22. hoc addens, eum qui tale jus habentem sic impedit, non obligari in totum quanti res ipsa valet, sed quanti illud jus, illaque spes, consideratis judicio boni & prudentis viri omnibus circumstantiis aestimaretur. Eadem etiam docet Bonacina de restitut. in genere, disput. 1. quaest. 2. puncto 12. num. 3. ubi nullum tale fuisset jus ad rem, sed spes plus minusve probabilis, aut conferentis dispositio, vel propositum, spes illa, vel dispositio multò minus aestimanda erit, nec restitutionis ulla erit obligatio, nisi tribus supradictis concurrentibus conditionibus, maximè verò vi, vel dolo: non enim ad hoc sufficerent preces & suasiones. Cum enim quantumvis aliquis dignus foret, non tamen
jus

Jus habet nisi in libera ejus qui conferre potest voluntate. Atqui preces, blanditiæ, munera, suasiones, non repugnant libertati; neque collator cenferi potest involuntariè hoc facere, quod ita inductus agit. Navarra cap. 17. num. 69. Sotus lib. 4. de justitia, quæst. 6. art. 3. sub finem. Lessius loco cit. num. 128. Bonacina de restitut. in genere, disp. 1. quæst. 2. punct. 12. num. 2. aliique communiter.

IX. Quæres quid sit statuendum eo casu quo quis digniorem nullum jus habentem ad Beneficium aut Officium sine vi, vel fraude impedit, ut ei minus dignus præferretur? Respondemus illum quidem peccasse, non tamen obligari quidquam restituere, modò dignum & idoneum ad id promoveri fecerit. Nisi id factum fuerit in concursu & examine, in quibus ille qui dignior agnoscitur, jus habet ut cæteris quanvis dignis præferatur. Et Prælati, atque Magistratus jus istud in concursu violantes, non modò peccant mortaliter ut infideles dispensatores, sed etiam vinculo tenentur restitutionis, quatenus injuriam illi fecerunt, quem lex concursus reliquis præferri exigebat.

X. Restituendi obligationi non est obnoxius ille qui sine vi vel fraude curavit testamentum revocari, & alium hæredem institui; quia neque hæredes, neque legatarii jus ullum habent ad successionem quandiu testator est in vivis, cum sit libera testatori sui testamenti revocatio, habeatque, ut Jura loquuntur, deambulatoriam voluntatem usque ad mortem. Sicut ergo paterat testator testamentum suum sine cujusquam injuria revocare, ita potuit alius ei revocationem illam modis non illicitis persuadere. Secus verò censendum de illo qui vi, vel minis aut calumniis extorsit testamenti, aut legati alicujus revocationem: & de illo quoque qui volentem testamentum condere, vel codicillum, per vim vel fraudem impediuerit, exempli gratiâ impediendo Notarii, aut testium accessum: his enim casibus locus est illi generali & receptissimæ regulæ, eum qui vi, aut fraude alterius bonum impediuerit, peccare contra justitiam, & ad restitutionem obligari.

XI. Ille denique cujus vi, vel fraude plures competitores ab assequutione alicujus Beneficii, alteriusve boni impediti fuere, tenetur restituere singulis horum quanti spes illorum probabilis judicio prudentis valebat, juxta regulas suprâ adductas. Molina tom. 3. disp. 727. n. 7. Lessius loco cit. n. 127. Bonacina loco cit. num. 9.